

Vojna skozi animacijo

Ljubljana – Na Liffu so v teh dneh prikazali avtobiografski animirani dokumentarec *Valček z Baširjem*, v katerem izraelski režiser **Ari Folman** raziskuje ozadje in posledice krvavega pokola v palestinskih begunskih taboriščih v Libanonu leta 1982, zanimiv pa je bil tudi »španski večer« s filmoma *Sirotišnica* in *Čast vitezov*.

Animirana rekonstrukcija

Film *Valček z Baširjem* se začne s pogovorom med režiserjem in njegovim starim znancem, nekdanjim vojaškim kolegom, ki pripoveduje o ponavljajoči se nočni mori, za katero je prepričan, da je posledica dogodkov izpred več kot dvajsetih let. Folman presenečeno ugotovi, da se dogodkov, ki jim je bil priča tudi sam, komajda spominja, zato se odloči raziskati, kaj se je dejansko zgodilo, in razjasniti svojo vlogo v tragičnih dogodkih. Pri rekonstrukciji spominov mu pomagajo vojaški kolegi, specialist za posttravmatski sindrom ter izraelski vojni reporter Ron Ben-Yishai, ki je poročal o masakru v begunskem taborišču. S sestavljanjem spominov začne zgodba dobivati vse bolj jasno obliko, dokler ne doseže tragičnega vrhunca s pokolom civilistov med 15. in 16. septembrom 1982. Libanonska krščanska milica je namreč dan po atentatu na predsednika Bachirja Gemayela pod pretvezo iskanja atentatorjev vdrla v begunska taborišča in pobila stotine, če ne tisoče Palestincev (ocene se gibljejo od 700 do več kot 3000 mrtvih). Folman se skozi pripovedovanja vojaških kolegov (izraelskih vojakov) dokončno spomni, da je bila prav izraelska vojska tista, ki je pomagala libanonski milici, saj so osvetljevali nočno nebo in tako omogočili pokol civilistov. Dogodki v Libanonu so pretresli ves svet, v Tel Avivu pa sprožili

spregovoril tudi umetniški direktor filma in risar **David Polonskey**. »Vsaka iluzija, da ustvarjamo zgolj umetniški projekt, je bila zrušena med snemanjem filma poleti 2006, ko se je začela druga libanonska vojna in se je v dejanskem času ponavljala enaka neumnost, enaka norost.« Vrednost filma je predvsem v tem, da po eni strani povrne človeškost izraelskim vojakom, ti so prikazani kot prestrašeni in zbegani mladi ljudje, po drugi strani pa jasno ter naravnost pove, kaj se je zgodilo v Sabri in Shatili. Režiser dodaja, da je film »ogledalo družbi, ki določene spomine povzdiguje, druge pa odriva v podzavest, ne glede na ceno, ki jo za to plačujejo posamezniki«. **Špela Standeker**

Od srhljivke do bolščanja

Pa si oglejmo španski večer na Liffu, torej filma *Sirotišnica* in *Čast vitezov*: prvi je mainstreamovski (koprodukcija z Warner Bros Espana mu zagotavlja ameriško in svetovno distribucijo), drugi pa... naj bo festivalski (glede na to, da prihaja iz programa Štirinajst dni režiserjev v Cannesu). Da je *Sirotišnica*, ki jo je režiral **Juan Antonio Bayona**, mainstreamovska, med drugim pomeni, da je to učinkovita srhljivka, ki gledalca zanesljivo oskrbuje z odmerki strahu (oziroma uživanja v strahu). Njeno prizorišče je velika stara hiša na samem, blizu obale s skalnato votlino, razburkanim morjem in svetilnikom; v tej hiši je bila nekoč sirotišnica, zdaj pa se je vanjo naselil zakonski par s posvojenim otrokom, dečkom Simonom, ki komunicira z imaginarnimi prijatelji, za katere se izkaže, da so (podobno kot v Shyamalanovem *Šestem čutu*) duhovi mrtvih otrok. In kmalu po tistem, ko se v hiši oglasi »socialna delavka« srhljivega videza in je na vrtu ples spak (retar-

fotografija dokumentacija Dnevnik

Prizor iz animiranega filma *Valček z Baširjem* režiserja Arija Folmana

množične proteste, kar je bil povod za ustanovitev posebne komisije. Ta je ugotovila, da je takratni obrambni minister Ariel Sharon nosil »osebno odgovornost« za poboj Palestincev, kar ga je stalo ministrskega stolčka (vendar ta obtožba ni bila ovira, da ne bi devetnajst let kasneje postal izraelski premier).

Najbrž bi že sami intervjuji in pričevanja ljudi, ki jih je našel Folman, ustvarili dober konvencionalni dokumentarec, vendar je bil režiser od samega začetka prepričan, da mora ustvariti animirani film. Sam je dejal: »Ni bilo bolj primernega načina povedati zgodbe, ki je spletena iz spominov, halucinacij in sanj. Vojna je kot slab acid trip in animacija je edini način, kako to prikazati na platnu.« Stil animacije je vseskozi realističen, ozadja so polna detajlov, človeške figure pa so izrisane z jasnimi in čistimi linijami. Mestoma film spominja na stripovsko risbo – poudarjeni so nadrealistični momenti, kot je plavalec sredi noči, vojakov odsev v očesu umirajočega konja, sekvenca pornofilma, ki ga gleda vojak v zapuščeni hiši – občasno pa asociira tudi na Spiegelmanov strip *Maus*, ki je v stripovski formi ustvaril enako prepričljiv dokument. Ustvarjalcem filma je uspelo združiti na prvi pogled nezdržljive elemente ter z animacijo izbrisati meje med sedanostjo in preteklostjo, med sanjami in realnostjo, med spomini in halucinacijami.

Kljub umetniški vrednosti filma so ustvarjalci že večkrat poudarili, da ni šlo zgolj za umetniški projekt, o čemer je

diranih in debilnih otrok z maskami), izgine tudi mali Simon, kar njegovo adoptivno mater požene v delirij, v katerem mora sprejeti igro duhov, če hoče najti Simona (sicer mrtvega) in odkriti strahotni zločin (tista »socialna delavka« je kot nekdanja varuška v sirotišnici nekaj otrok zažgala v peči). Vendar je to srhljivka s plemenitim motivom, namreč motivom materinskega žrtvovanja, ki je edino lahko pomirilo duhove umorjenih otrok (ti vsaj v smrti dobijo dobro mater).

V vseh pogledih povsem drugačen je film katalonskega režiserja **Alberta Serra** *Čast vitezov*: če je *Sirotišnica* kar kipele in bobnela od napetega in razburljivega dogajanja, imamo v *Časti vitezov* njegovo popolno odsotnost, in to kljub temu, da v njej nastopata Don Kihot in Sančo Pansa, ki vendar slovita po svojih »avanturah«. Toda tukaj Don Kihot le nemo bolšči v nebo, debeli Sančo pa poseda pod drevesom. Ali smo ju morda ujeli le v trenutku premora med eno in drugo avanturo? Že mogoče, toda ta premor traja ves film; glede katerega nam ni jasno niti to, ali je v tem nemara njegova poanta, namreč v tej popolni redukciji donkijhotovskih avantur na ničnost, votlost, odsotnost, ki jo prekinjajo le trenutki Don Kihotove božje obsedenosti in Sančo Pansove beavosti. Tako da so tisti možje na konjih, ki na koncu poberejo oba »junaka«, videti kot bolničarji, ki odpeljejo bolnike v bolnišnico. Pa tudi gledalec, če ni prej zaspal, se na koncu počuti kot bolnik. **Zdenko Vrdlovec**